

«ΕΓΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΗ»

Μουδάτσου Μαρία, Ψυχολόγος, PRAKSIS, m.moudatsou@praksis.gr

Λίγα λόγια για την PRAKSIS

Η **Praksis** (Προγράμματα Ανάπτυξης, Κοινωνικής Στήριξης και Ιατρικής Συνεργασίας), είναι μία ανεξάρτητη Μη Κυβερνητική Οργάνωση, με τη μορφή μη κερδοσκοπικού σωματείου, που έχει σαν κύριο στόχο τη δημιουργία, εφαρμογή και υλοποίηση προγραμμάτων ανθρωπιστικής και ιατρικής δράσης. Ιδρύθηκε 21/10/2004, όμως ... έχει ήδη 15 χρόνια εμπειρίας, καθώς τα προγράμματά της αποτελούν συνέχεια των προγραμμάτων που λειτουργούν από το 1996. Η δράση της επεκτείνεται σε όλη την Ελλάδα και κυρίως στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης, καθώς και στο νησί της Λέσβου και την Πάτρα.

Ταυτόχρονα, πυρήνες εθελοντών βρίσκονται σε διάφορα μέρη της Ελλάδας. Κύριος στόχος η καταπολέμηση του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού των ευπαθών κοινωνικά ομάδων και η υπεράσπιση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων τους. Τα προγράμματα, με βάση τα δύο Πολυιατρεία στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη, προσφέρουν: άμεση και δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ψυχοκοινωνική στήριξη, νομική συμβουλευτική, στέγαση, εργασιακή συμβουλευτική σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες.

Παράλληλα, συνεισφέρει στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του γενικότερου πληθυσμού με την υλοποίηση καμπανιών και εκστρατειών ενημέρωσης, όπως την καμπάνια «ΠΡΩΤΑ ΡΩΤΑ!» σχετικά με ποικίλα ζητήματα όπως μεταξύ άλλων: HIV, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, κάπνισμα, αλκοόλ κ.α. Ομάδα στόχο αποτελεί κάθε κοινωνικά αποκλεισμένη ομάδα που δεν έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής και νομικής υποστήριξης, όπως: Έλληνες άποροι, άστεγοι, ανασφάλιστοι, παιδιά των φαναριών, αιτούντες άσυλο /πρόσφυγες, οικονομικοί μετανάστες, καρτούμενοι, αποφυλακισμένοι κ.α.

Ο προσανατολισμός - πυρήνας παροχής των υπηρεσιών αφορά στην ολιστικού χαρακτήρα ενίσχυση, ενδυνάμωση και (επαν)ένταξη οικονομικά & κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων και ομάδων, ανεξαρτήτως πολιτικής, θρησκευτικής, κοινωνικής, φυλετικής ή άλλης διάκρισης.

Οι δράσεις της Praksis σχετικά με κράτηση και αποφυλάκιση

Η Praksis προσπαθεί και παρεμβαίνει τόσο μέσα στα καταστήματα κράτησης όσο και έξω από αυτά, με στόχο την ομαλή (επαν)ένταξη των αποφυλακισμένων. Έχει υλοποιήσει προγράμματα στήριξης κρατουμένων (προγράμματα Ολοκληρωμένης Παρέμβασης) και με βασικό πρόγραμμα πυρήνα το **Κέντρο Υποδοχής Αποφυλακισμένων** συνεχίζει την προσπάθεια πρόσπισης της εν λόγω πληθυσμιακής ομάδας, παρεμβαίνει και παρέχει υπηρεσίες σε άτομα που έχουν αποφυλακιστεί.

Πιο συγκεκριμένα, περιγράφονται τα προγράμματα:

Πρόγραμμα στις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού

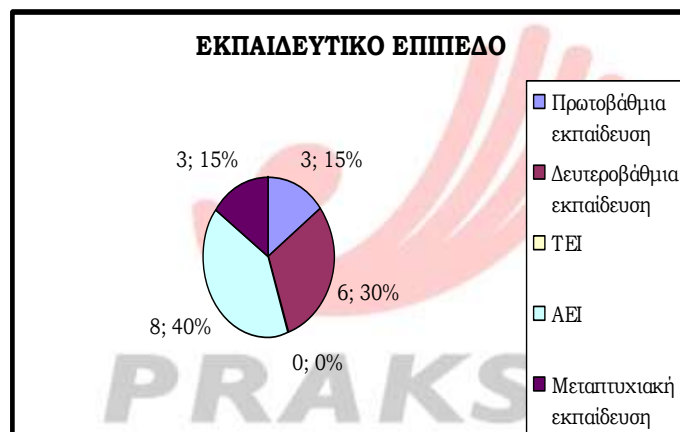
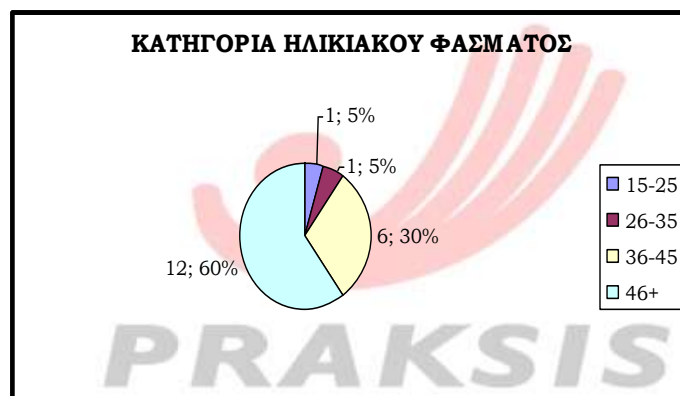
Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε στις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού, με στόχο την ανάπτυξη δεξιοτήτων είκοσι (20) κρατουμένων γυναικών (75% ημεδαπές, 25% αλλοδαπές) και σε συνεργασία με Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης, οι κρατούμενες κατάρτίστηκαν σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές και παράλληλα, τους παρεχόταν ψυχοκοινωνική στήριξη από στελέχη της Praksis (ατομικές και ομαδικές συνεδρίες).

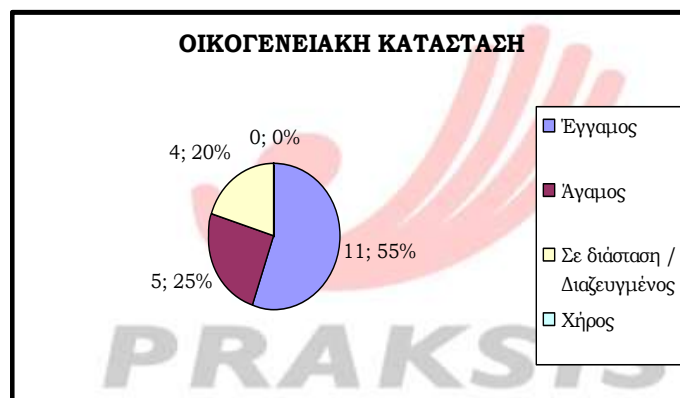
Πρόγραμμα στην Κλειστή Φυλακή Χαλκίδας

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε συνεργασία με το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης, στην Κλειστή Φυλακή Χαλκίδας, επιχειρώντας να προσεγγίσει το πρόβλημα της ανεργίας και της κοινωνικής (επαν)ένταξης των κρατούμενων ανδρών μέσα από δράσεις των εξής κατευθύνσεων:

- Παροχή κατάρτισης σε είκοσι (20) κρατούμενους για την απόκτηση βασικών γενικών γνώσεων σε συνδυασμό με κατάρτιση για επαγγελματική εξειδίκευση ως χειριστές υπολογιστικών μηχανών.
- Πλαισίωση της κατάρτισης με συνοδευτικές υποστηρικτικές ενέργειες, οι οποίες στόχευαν στην ενίσχυση των καταρτιζομένων να αντιμετωπίσουν τα καθημερινά τους προβλήματα και τους παράγοντες κοινωνικού αποκλεισμού τους, στην ενημέρωση, ενεργοποίηση και ενδυνάμωση των ωφελουμένων, ώστε να συμμετάσχουν στη διαδικασία ένταξής τους, καθώς και στην προετοιμασία για την ένταξη στην αγορά εργασίας. Στην καθημερινότητα της φυλακής, η συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη, όπως η τόνωση της αυτοπεποίθησης, η καλλιέργεια δεξιοτήτων και η επικοινωνία με την ομάδα στόχο αποτέλεσαν βασικά στοιχεία του εν λόγω προγράμματος.
- Ενέργειες για την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Κάποια στατιστικά στοιχεία των κρατούμενων από το Πρόγραμμα στην Κλειστή Φυλακή Χαλκίδας (απόλυτος αριθμός ; ποσοστιαία κατανομή)

Πρόγραμμα «Πράξις Ένταξης»

Το πρόγραμμα αφορούσε σε παροχή συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών (ΣΥΥ) σε κάποιες πληθυσμιακές ομάδες, μίας εκ των οποίων ήταν οι αποφυλακισμένοι, με ομαδικές συνεδρίες ψυχοκοινωνικής, εργασιακής, νομικής και ιατρικής στήριξης ως τους κύριους άξονες του προγράμματος.

Κέντρο Υποδοχής Αποφυλακισμένων (Αθήνα)

Το εν λόγω πρόγραμμα υλοποιείται στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Αθήνας. Βασικός στόχος του είναι η παροχή υπηρεσιών και ανάπτυξη κατάλληλων δικτύων, προκειμένου στην αποτελεσματική (επαν)ένταξη των αποφυλακισμένων ανδρών και γυναικών. Οι υπηρεσίες που παρέχονται βασίζονται σε ένα μοντέλο ολιστικής προσέγγισης με τη μορφή εξατομικευμένης στήριξης στα άτομα που προσέρχονται, ανάλογα με τα αιτήματά τους.

Οι υπηρεσίες του Κέντρου άπτονται συνοπτικά σε: ιατροφαρμακευτική και ψυχοκοινωνική στήριξη, νομική συμβουλευτική μέσω της διασύνδεσης με άλλους συνεργαζόμενους φορείς, εργασιακή συμβουλευτική.

Η δημιουργία δικτύων, η διερεύνηση και η καταγραφή των πεδίων/ αναγκών που αποτελούν τους βασικούς προβληματισμούς ως προς τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με το όλο πλαίσιο της μέριμνας, αποτελούν τα εργαλεία που προσδίδουν τη δυνατότητα αφενός μεν της προάσπισης των δικαιωμάτων του πληθυσμού και αφετέρου της άσκησης πίεσης (lobbying) στους αρμόδιους κρατικούς φορείς.

Στο πλαίσιο του προγράμματος για την Υποδοχή των Αποφυλακισμένων για τα έτη 2008 και 2009, οι ωφελούμενοι ήταν κυρίως άντρες, ημεδαποί και αλλοδαποί (για το 2008 οι περισσότεροι ήταν Έλληνες, ενώ για το 2009 οι περισσότεροι αλλοδαποί) και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών ήταν από 26 έως 45 ετών. Κατά το έτος 2010, το 71% των ωφελουμένων ήταν άνδρες και το 21% γυναίκες, το 79% κυμαίνονταν από 26-50 ετών και προέρχονταν από διαφορετικές χώρες.

Πρόγραμμα «Διεύρυνση Οριζόντων» (Θεσσαλονίκη)

Το πρόγραμμα αφορούσε σε υποδοχή αποφυλακισμένων για ένα έτος, με στόχο την ενημέρωση και στήριξη αποφυλακισμένων ατόμων (άντρες-γυναίκες) σχετικά με ιατροφαρμακευτικές και ψυχολογικές υπηρεσίες, προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και αποκατάστασης, καθώς και την υποστήριξη των οικογενειών τους, συμβάλλοντας έτσι στην άρση της περιθωριοποίησής τους και την ομαλή τους επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο. Αναγνωρίζοντας τις ανάγκες της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας, συνεχίζεται η υποδοχή του συγκεκριμένου πληθυσμού και μετά το πέρας της χρηματοδότησης του εν λόγω προγράμματος.

Σχολιασμός

Εγκλεισμός και αποφυλάκιση - παρέμβαση:

Οι αποφυλακισμένοι είναι μια ευπαθής κοινωνικά ομάδα που καλείται να έρθει αντιμέτωπη με μία σειρά από προβλήματα: νομικά και εργασιακά είναι κάποια μόνο από αυτά. Η (επαν)ένταξη των ατόμων αυτών αποτελεί μία προβληματική που θα έπρεπε να μας έχει απασχολήσει περισσότερο.

Οι κρατούμενοι και κατά συνέπεια εν δυνάμει αποφυλακισμένοι δε θα πρέπει να κρίνονται ως μία ειδική κατηγορία ανθρώπων, αλλά ως φορείς των κοινωνικών μας χαρακτηριστικών. Άλλωστε ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά πολιτισμού σε μία κοινωνία αποτελεί το πώς αντιμετωπίζει τα μέλη της και ειδικά αυτά που βιώνουν αυτό που ονομάζουμε «κοινωνικό αποκλεισμό». Η βελτίωση των όρων ζωής στη σύγχρονη κοινωνία απαιτεί την ιδιαίτερη σπουδή των ζητημάτων που σχετίζονται με τη σύγχρονη θέση των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων στη βάση των όποιων διακρίσεων. Το φαινόμενο δε, της υποτροπής είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό συνδεδεμένο με την ανυπαρξία δυνατοτήτων, εναλλακτικών, ή/ και διεύρυνσης οριζόντων.

Στην *Praksis*, τα αιτήματα που έρχονται είναι πολλά και η διαδικασία για την επίλυσή τους ιδιαίτερα δύσκολη. Τα πιο συνήθη αιτήματα αφορούν σε: εργασιακά, νομικά, ιατρικά, οικονομική ενίσχυση, στέγαση, ψυχολογική στήριξη, παρέμβαση για την ενημέρωση κάποιας διαδικασίας από τρίτο (όπως για παράδειγμα διαδικασίες εγγραφής σε ΟΑΕΔ, διαδικασία για επίδομα μετά την αποφυλάκιση κλπ.).

Ωστόσο, η εργασία - η οποία είναι φυσικά άμεσα συνυφασμένη με την οικονομική εξαθλίωση, η ανάγκη για εύρεση στέγης, αλλά και νομικές εκκρεμότητες (ειδικά σε περιπτώσεις αλλοδαπών) αποτελούν και τα πλέον προβληματικά πεδία προς διεκπεραίωση με μεγαλύτερο ποσοστό αιτημάτων να αφορούν σε εύρεση εργασίας ειδικά και με τα νέα δεδομένα στη χώρα μας.

Βασικό στοιχείο για τη δυσκολία αυτή αποτελεί αφενός το γεγονός ότι η όταν η προετοιμασία δεν ξεκινάει από μέσα, γίνεται ακόμα πιο δύσκολη η παρέμβαση έξω - μετά την αποφυλάκιση... και αφετέρου το ότι το χαρακτηριστικό του πρώην «φυλακισμένου» αποτελεί από μόνο του πρόβλημα.

Σχετικά με την κράτηση και εφόσον στην Ελλάδα η κράτηση φαίνεται να προβάλλεται ως η κύρια λύση για την αντιμετώπιση των δραστών αξιόποινων πράξεων, τότε το ζήτημα της μεταχείρισης των κρατούμενων στις φυλακές της χώρας θα έπρεπε να αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς και να «καθρεφτίζει» τους δημοκρατικούς θεσμούς της. Αντίθετα, όμως, ο εγκλεισμός σε κατάσταση κράτησης προκαλεί αυτόματα στιγματισμό και περιθωριοποίηση του έγκλειστου ατόμου. Συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι η απομόνωσή του και η κοινωνική του «αδράνεια» που διατηρούν την παραβατική συμπεριφορά και εμποδίζουν την ανάπτυξη κοινωνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων που οδηγούν στην ομαλή κοινωνική (επαν)ένταξή του.

Έτσι, οι αποφυλακισμένοι αντιμετωπίζουν ποικίλα προβλήματα και οι ανάγκες τους είναι αυξημένες, εφόσον ουσιαστικά δεν υπάρχει μέριμνα ούτε κατά τη διάρκεια της κράτησης, αλλά ούτε και κατά την αποφυλάκιση με την εξαίρεση ελαχίστων παρεμβάσεων/ προγραμμάτων (π.χ. Σχολεία 2ης ευκαιρίας, πρώην Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις, εθελοντικά προγράμματα ΜΚΟ). Οι αιτίες είναι πολλές. Ο υπερπληθυσμός, ο μικρός αριθμός προσωπικού, η απουσία αυστηρού πλαισίου ρόλων και αρμοδιοτήτων (ποιος διευθύνει/ αποφασίζει τελικά;), η ελάχιστη έως καθόλου κατάρτιση του σωφρονιστικού προσωπικού των καταστημάτων σε συγκεκριμένα θέματα σχετιζόμενα με την ψυχολογία, αλλά και το χειρισμό

των κρατουμένων είναι κάποια από αυτά. Επίσης, δεν είναι εφικτό να παρέχεται ουσιαστική παρέμβαση, όταν δεν υπάρχει μία συνέχεια στο χώρο. Η έννοια της ολιστικής παρέμβασης απλά δεν υφίσταται. Προφανώς, τα όποια προγράμματα είναι θεμιτό και αναγκαίο να υπάρχουν - αλλά πώς αξιολογούνται; Τέλος, στο όνομα της ασφάλειας: η λογική του «να μην διαταράσσεται η ισορροπία του χώρου» πολλές φορές κυριαρχεί.

Άρα, δεν υπάρχει ουσιαστική προετοιμασία και ελάχιστα τα εφόδια που παρέχονται στα άτομα που εκτίουν την ποινή τους. Ο σεβασμός στην ανθρώπινη προσωπικότητα και αξιοπρέπεια επιβάλλεται από τις θεμελιώδεις αρχές του πολιτισμού μας και θα πρέπει να αποτελεί το βασικό άξονα για την κατάρτιση σχεδίου αντεγκληματικής πολιτικής. Εντούτοις, αναφερόμενοι στο πλαίσιο, κατά το οποίο λειτουργεί η Ελλάδα, προκύπτουν σοβαρές ελλείψεις και αντιφάσεις, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την καταπάτηση των στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε τομείς, όπως για παράδειγμα η εκπαίδευση ή κατάρτιση, δε θα πρέπει να γίνεται «διαπραγμάτευση» δικαιωμάτων.

Όλοι αυτοί οι αντιφατικοί παράγοντες (οι οποίοι είναι σε πλήρη αντίθεση με το ζητούμενο της κοινωνικής ενσωμάτωσης) κρατούν το άτομο με κάποιο τρόπο σε καθεστώς «κράτησης» ακόμα και μετά την αποφυλάκιση..

Προοπτική:

Το ερώτημα είναι υπάρχει δυνατότητα αλλαγής και τροποποίησης των δεδομένων που όχι μόνο δε βοηθούν, αλλά αντίθετα προκαλούν την υποτροπή; Ίσως θα έπρεπε να σκεφτούμε πού θα πρέπει να επενδύσουμε, προκειμένου να δώσουμε δυνατότητες/ εφόδια.

Πιο συγκεκριμένα, θα μπορούσαμε να αναλογιστούμε τα εξής:

Πρώτωση- ενίσχυση του μέτρου των εναλλακτικών μορφών κράτησης.

Δημιουργία οργάνου απαρτιζόμενου από φορείς δημόσιους και της Κοινωνίας των Πολιτών που δραστηριοποιούνται σε αυτό το χώρο, προκειμένου στην προώθηση προτάσεων πολιτικής.

Δυνατότητα υλοποίησης προγραμμάτων με στόχο την αξιοποίηση του «νεκρού χρόνου» μέσα στη φυλακή και διεύρυνση οριζόντων, π.χ. προγράμματα κατάρτισης.

Συνεχής εκπαίδευση σε όλο το σφραγιστικό προσωπικό της χώρας σχετικά με ζητήματα μεταχείρισης κρατουμένων.

Χρηματοδότηση προγραμμάτων από τα αντίστοιχα Υπουργεία, για την υλοποίηση δράσεων σε φυλακές.

Βελτίωση των συνθηκών κράτησης.

Δημιουργία σχολείων 2ης ευκαιρίας σε όλα τα καταστήματα κράτησης.

Αύξηση του αριθμού του προσωπικού (επιστημονικού και σφραγιστικού) και αναγκαστική παρακολούθηση εκπαίδευσεων ανά τακτά χρονικά διαστήματα καθ' όλη τη διάρκεια της εργασίας τους.

Αποσυμφόρηση - όχι όμως με τη δημιουργία νέων φυλακών!

Δυνατότητα εκπαίδευσης, δημιουργίας και εργασίας στα άτομα που βρίσκονται στις φυλακές. Παροχή κινήτρων σε εργοδοτικούς φορείς, προκειμένου στην πρόσληψη ατόμων που έχουν αποφυλακιστεί.

Δημιουργία ξενώνων για την πρώτη εγκατάσταση σε άτομα που δεν έχουν κανένα υποστηρικτικό περιβάλλον έξω.

Ουσιοεξαρτώμενοι σε καθεστώς απεξάρτησης και όχι εγκλεισμού.

Ψυχικά πάσχοντες - ανάλογη φροντίδα.

Αλλοδαποί: Προσπάθεια αποφυγής δημιουργίας μίας κατάστασης, η οποία να καταλήγει σε μία αναγκαστική - εξαρτητική κατάσταση από μαύρη εργασία.